

Людина
народжується
з правами

КОЛИ МОВЧАННЯ – НЕ ЗОЛОТО

СТОРИЯ

www.storiya.info

Коли мовчання — не золото

Засновниця читацької онлайн-платформи «Сторія» **Олеся Божко**

Керівниця ініціативи "Людина народжується з правами" **Світлана Пилипчук**

Авторка **Світлана Пилипчук**

Головна редакторка **Юлія Журлакова**

Літературна редакторка, авторка рубрики

«Читай і мову вивчай!» **Юлія Гарюнова**

Верстка, дизайн та ілюстрації **Анастасія Бишовець**

Ілюстрації **freepik.com**

www.storiya.info

Матеріали створені в рамках ініціативи "Людина народжується з правами" за технічної підтримки ГО "ПРОСТІР ЗНАНЬ" та у межах проекту "Підтримка активних громадян під тиском в Україні", який реалізує Освітній Дім прав людини в Чернігові у співпраці з Центром прав людини ZMINA за фінансової підтримки European Union in Ukraine. Зміст матеріалів є виключною відповідальністю авторів та не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Усі зображення, інформація і торговельні марки використовуються як ілюстрації з навчальною метою та не мають рекламного характеру. Усі матеріали, які розміщені на вебсайті www.storiya.info, а також будь-які інші матеріали, що розповсюджуються за допомогою цього сайту і з цього сайту (зокрема зображення, відеоролики і тексти), належать ГО "ПРОСТІР ЗНАНЬ" та захищені авторським правом. Несанкціоноване використання цих матеріалів, повне або часткове копіювання, збереження, зміна і поширення (для будь-яких цілей) без письмової згоди ГО "ПРОСТІР ЗНАНЬ" заборонено. © 2024 "Сторія".

Розпочався новий навчальний рік. Уже семикласники Марко, Михась та Софія сиділи на лавці шкільного стадіону, спостерігаючи за тренуванням футбольної команди. На сусідній лавці вітер ледь чутно шурхотів свіжим випуском шкільної газети.

Говорити ніхто не хотів — Софійка замислено гризла яблуко, а хлопці зосереджено, ніби віддані фанати на світовому чемпіонаті, водили очима за м'ячем. Але думали всі геть не про футбол.

Друзів щось дуже схвилювало.

ЗА КРОК ДО МРІЇ

Щойно пролунав дзвінок, юрба дітей заповнила коридори. І Софійка рішуче попрямувала на другий поверх — у редакцію шкільної газети. Дівчинка довго вже наважувалася подати до друку свою статтю, і от відчула, що сьогодні таки зробить це.

— Стук-стук, — Софійка силкувалася втримати стосик видрукованих аркушів у спітнілій руці.

Почувши ввічливе “заходьте”, дівчинка впевнено переступила поріг кабінету. Головний редактор (якого запросили з районної газети!) поспіхом підняв очі від ноутбука й трохи розчаровано процідив:

— Тобі не сюди. Дітям тут не місце.

— Але ж усі в школі — діти, — збентежилася Софійка.

— Чого тобі? — відчувалося, що чоловік починає дратуватися, що хтось відвертає його увагу від термінових справ. (Насправді, йому ніяк не вдавалося домовитися про інтерв'ю з мером, але ж не пояснювати це якійсь школярці?)

— Я хочу писати для газети, — проказала Софійка.

— Дитинко, ми таких малих не беремо...

— Але я вже у 7 класі...

— Та невже? — редактор змріяв дівчинку поглядом з ніг до голови. — Добре, подивимося, що там у тебе... “Вплив інклюзивних інститутів на розвиток суспільства”. Гм... Серйозно? Це не тема для таких маленьких дівчаток. Що ти можеш про це знати? Ти ще ж, мабуть, ляльками граєшся, то про це і пиши.

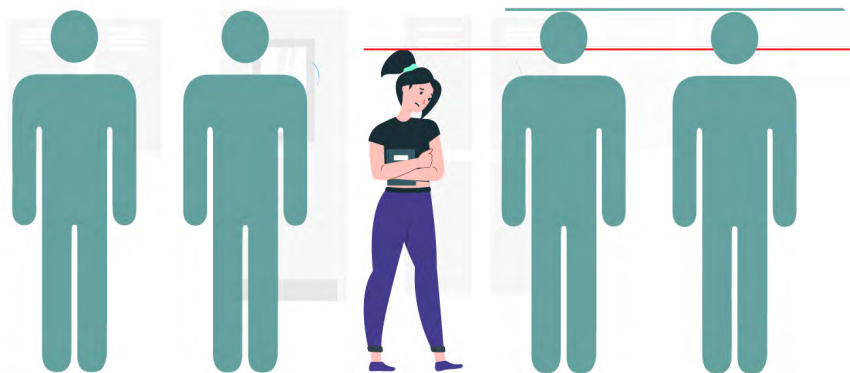
— Емм... — Софійку наче крижаною водою облили.

І тут задзвонив телефон.

— Пане мер? — редактор узяв слухавку і показав дівчинці на двері. — Підростеш, тоді приходи. І краще обери щось дівчаче — моду чи кулінарію...

***

Так сталося, що Софійка була найнижчою в класі і навіть трохи нижчою, ніж деякі п'ятикласники. Їй уже доводилося мати справу з кпинами про свій зріст. Зазвичай від незнайомців у дворі. У школі таке траплялося не часто. Адже **повага до людської гідності — базова цінність закладу освіти**. А ті рідкісні випадки, коли все ж чиїсь права порушувалися, адміністрація закладу та вчителі одразу брали до уваги та вирішували згідно закону. Ніхто не толерував несправедливість чи будь-які форми дискримінації.

Тому Софійку вкрай спантеличило таке відверте зневаження. Хіба її зріст і стать визначають, чи хороша в неї стаття? Дівчинка мріяла стати журналісткою, мала хист до літератури й наполегливо працювала, щоб розвивати свій талант, а тут така дискримінація!

Дискримінація — це обмеження прав і свобод людини, упереджене ставлення до неї через певні її ознаки: вік, стать, колір шкіри тощо.

(НЕ)ЩАСЛИВИЙ ВИПАДОК

Опинившись за дверима редакції, Софійка якусь мить стояла нерухомо, а тоді різко повернула в бік сходів. І одразу ж наскочила на десятикласника Артема, ледь не збивши його з ніг. Від зіткнення аркуші вислизнули з рук дівчинки. Та Артем спритно їх підхопив, не давши розлетітися по підлозі білим віялом.

— Вибач, я ненароком, — пробубоніла Софія.

Артем був у їхній школі новенький. Високий. Спортивний. Капітан футбольної команди. Він завжди голосно говорив і ще голосніше жартував. Хоч і не завжди доречно. Він любив бути в центрі уваги. Ось і зараз він озирнувся, упіймав на собі зацікавлені погляди друзів і став жартома розглядати аркуші з Софійчиною статтею:

— Так, що це у нас... “Вплив інклюзивних інститутів на розвиток суспільства”. А що малеча вже вчить таке у початковій школі?

Учні, які стояли поруч хихикнули, а Софійка придушила сльози. Іншим разом вона б знайшла гостре слівце, щоб відповісти на насмішку. Але зараз їй було не до того.

— Що це? — не вгавав Артем.

— Нічого, — розпачливо вигукнула Софія і побігла сходами вниз.

— А мені згодиться! Якраз на мову треба здати есе, — крикнув їй хлопець услід.

ОБРАЗА ГІДНОСТІ

На наступній перерві Марко з Михасем розпитували в подружки, чому вона така сумна. Аж тут до них підійшов Артем.

— Чуєш, мала, *моє* есе дуже сподобалося вчительці, і я отримав найвищий бал. Лариса Петрівна навіть сказала, що подасть його до друку в шкільній газеті! Гляди, так, може, мені і колонку писати запропонують, — хлопець розплився в глузливій посмішці. — А ти просто замала для дорослої справи — от доростеш до мого рівня...

І десятикласник задоволений собою пішов геть.

— Так не годиться, треба повідомити про це когось, — сказав Маркус, коли трохи оговтався.

— Та хто мені повірить? От з Артемом було ж чимало його друзів, і ніхто не сказав Ларисі Павлівні, що то не його робота, — зітхнула Софія. — Та і нехай. Я напишу іншу статтю.

— Та й над зростом насміхатися він не мав права, — суворо мовив Михась. Ще з 2 класу він був найвищим серед

однолітків і добре розумів, як можуть ранили такі кепкування.

Софійка лишень махнула рукою. Для одного дня дискримінації, зневаги, несправедливості та приниження її гідності було забагато. Сил захищатися вже не було.

— Як добре, що це останній урок і завтра субота, — подумала дівчинка, — на сьогодні з мене досить.

МОВЧАТИ = ТОЛЕРУВАТИ НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ

Вихідні минули швидко і приємно. Софійка набралася сил і навіть накидала чернетку нової статті. Але понеділок почався несподівано прикро.

Біля входу на шкільне подвір'я роздавали тижневі газети. Софійка взяла собі одну й залякла. З першої шпальти на неї дивився усміхнений Артем, а поряд була надрукована її стаття під його ім'ям, лиш з дещо зміненним заголовком — “Інклюзивні інститути: за і проти”.

У дівчинки аж ноги підкосилися. Марко й Михась нагодилися вчасно. Аби обдумати ситуацію, троє друзів відійшли вбік і сіли на лавці біля стадіону. На полі тренувалися футболісти. Серед них і крадій Софійчиної статті.

За якийсь час Марко рішуче підвівся і сказав:

— Так не може бути, це ж порушення твоїх прав, Софіє. Пам'ятаєте, як ми в класі розглядали **Конвенцію прав людини?** — Маркусь швидко заугливів і процитував:

- **Стаття 10: “Свобода вираження поглядів”** — ти маєш право вільно виражати свої погляди в шкільній газеті.

- Стаття 14: “Заборона дискримінації” (за ознакою статті, раси чи будь-якою іншою ознакою) — редактор не має права відхилити твою статтю тільки тому, що ти дівчинка.
- Стаття 6: “Право на справедливий суд” — ми маємо право захищати свої права.
- Стаття 16: “Заборона зловживання правами”, — мені здається, що редактор зловживає своїми правами, нехтуючи твоїм правом на самовираження.

— Ти маєш захистити свою гідність і свої права. А ми тебе підтримаємо, — додав Михась.

— Еге ж, пам'ятаєте, як ми ще в 3 класі відстояли наше право на вираження своїх талантів і виступили на осінньому святі? Попри те, що і педагог-організатор, і організаційна рада намагалися в нас це право відібрати? — нагадав Маркусь. — Ми ж тоді запам'ятали: **наші права народжуються разом із нами, їх ніхто не може забрати.** Школа — це офіційна державна установа, і всі працівники та учні мають діяти відповідно до чинного законодавства. Тобто адміністрація школи має захистити наші права, а ми маємо заявити про спроби їх порушення. До того ж нехайно.

Марко говорив так натхненно, сміливо та впевнено, що Софійка та Михась загорілися його вірою та зіскочили з лавок.

— Ходімо до класної керівниці Надії Олександрівни, — бадьоро мовила Софія. Дівчинка ніби знову відчула себе собою і повернула свої сили. — Вона ж не раз нам говорила, щоб ми ніколи не залишалися наодинці зі своїми проблемами і зверталися до неї з будь-якими питаннями. А ще колись сказала, що **не можна замовчувати чи толерувати несправедливість.**

МУЖНІСТЬ ЗАХИЩАТИ СВОЇ ПРАВА

Учителька уважно вислухала семикласників і похвалила за мужність відстоювати свої права:

— Я рада, що ви уважно й відповідально ставитеся до своїх прав. Так і має бути в громадянському суспільстві. Річ у тім, що **права людини завжди ґрунтуються на цінностях.** Насамперед, на **людській гідності** — самій суті того, що робить нас людьми.

Якщо в нас намагаються забрати право на самовираження, принизити через крадіжку матеріальної чи інтелектуальної власності, зневагу, висміяти фізичні особливості — це спроби відібрати в нас частинку того, що робить нас нами — частинку нашої гідності. Але Конвенція прав людини, яка прийнята ООН 1948 року, закони України та велика кількість нормативних, законодавчих документів дають можливість захищати свої права. І завдання держави та всіх, на кого покладено обов'язок забезпечувати її функції, — захищати дотримання цих прав.

Якщо гідність лежить в основі всіх прав, то доповнюють її ще чимало чеснот та базових якостей, зокрема:

- свобода,
- повага до інших,
- недискримінація,
- толерантність,
- справедливість.

Ці цінності панують і в нашій школі.

ВІДНОВЛЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Класна керівниця повідомила про ситуацію, що склалася, директора школи, класного керівника десятого класу, шкільного психолога, головного редактора шкільної газети, а також батьків Артема та Софії.

Артем визнав, що порушив авторське право, присвоїв чужу інтелектуальну власність і принизив гідність Софії. Хлопчик попросив вибачення. Редактор газети так само перепросив у дівчинки за нетактовне спілкування, порушення права на самовираження та дискримінацію. І, звісно, за поспішну оцінку. Якби він не керувався упередженнями,

а хоч переглянув зміст статті, то легко б викрив крадіжку Артема. Чоловік пояснив, що в той час переймався іншими проблемами, та це не виправдовує його вчинку. Аби відновити справедливість, у наступному випуску газети було опубліковано статтю-спростування. До того ж редактор порушив цю проблему й у районній газеті, закликавши всіх громадян і громадянок помічати порушення прав і діяти для їх відновлення!

Софійку, як і належить згідно з нормативними документами школи, було допущено до конкурсу авторів газети. Її зріст чи будь-які інші ознаки чи особливості жодним чином не можуть впливати на прийняття рішень — адже **всі люди мають рівний доступ до реалізації своїх прав**. А от Артему заборонили 2 місяці подавати статті для друку.

На педраді психолог школи та соціальний педагог провели тренінгове заняття для вчителів про толерантність та етику спілкування з усіма учасниками освітнього процесу. А для старшокласників організували факультативний курс про авторське право та права людини.

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ — МАРКЕР СУСПІЛЬСТВА

Уже обсіпалося листя з дерев і в повітрі тріскотіли перші морози. Софійка глянула у вікно й усміхнулася — попри холоди, що наближались, вона відчувала неймовірне тепло всередині себе.

Майже два місяці минуло після пережитих неприємностей, але дівчинка пишалася, що змогла відстояти свої права та стати на захисті прав інших учнів та учениць у школі. Адже тепер уже ніхто не наважиться займатися плагіатом, порушувати авторські права чи дискримінувати інших за будь-якою ознакою. Усі в школі, і працівники, і діти, більше

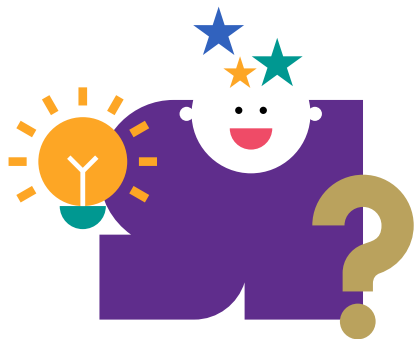
звертали увагу на культуру спілкування. Тиждень прав людини, який щойно закінчився, нагадав, а комусь і відкрив, важливу істину.

Права людини народжуються разом з людиною і гарантуються законодавчо на державному та міжнародному рівні. І кожен/на, хто порушує права людини — порушує закони — а отже, має бути покараним згідно з цими законами.

Загалом цей випадок змусив і підлітків, і педагогів замислитися про те, що вони самі вирішують, у якому суспільстві хочуть жити: яким збудують таким йому і бути.

НАД ЧИМ ПОМІРКУВАТИ

Як гадаєш, чи важливо здійснювати свої мрії?
Чому? Як це пов'язано з правами людини?

Уяви, що Софійка не захищала свої права. Розкажи,
які б це мало наслідки:

- для її самооцінки;
- для реалізації її мрії стати журналісткою;
- для Артема;
- для школи.

Чому дівчинка почувалася такою пригніченою
після зустрічі з редактором та старшокласником?

Як ти розумієш фразу “права людини ґрунтуються
на цінностях”?

Як ти розумієш поняття “авторське право”?

ЧИТАЙ
І МОВУ ВИВЧАЙ!

Утворення фемінітивів

У цьому тексті ти прочитав / прочитала історію Софійки, яка мріяла працювати в шкільній газеті. Але цю мрію ледь не зруйнували упередження та поспішні висновки редактора видання. До речі, зверни увагу на жіночий варіант назви посади — класна керівниця. За оновленою версією українського правопису, ми можемо утворювати для назв посад і видів діяльності варіанти назви жіночого роду. Проте варто дотримуватися відповідних словотвірних правил!

Найуживаніший суфікс **-к**

Автор – авторка

Від основ на **-ник**
використовується для
утворення суфікс **-иц**

**Прибиральник –
прибиральниця**

Від основ на приголосні
використовується також
суфікс **-ин**

**Майстер –
майстриня**

Рідковживаним є суфікс **-**

Поет – поетеса

Спробуй **утворити фемінітиви** від запропонованих назв професій.

Інспектор

Стюард

Рятівник

Вокаліст

Чарівник

Адміністратор

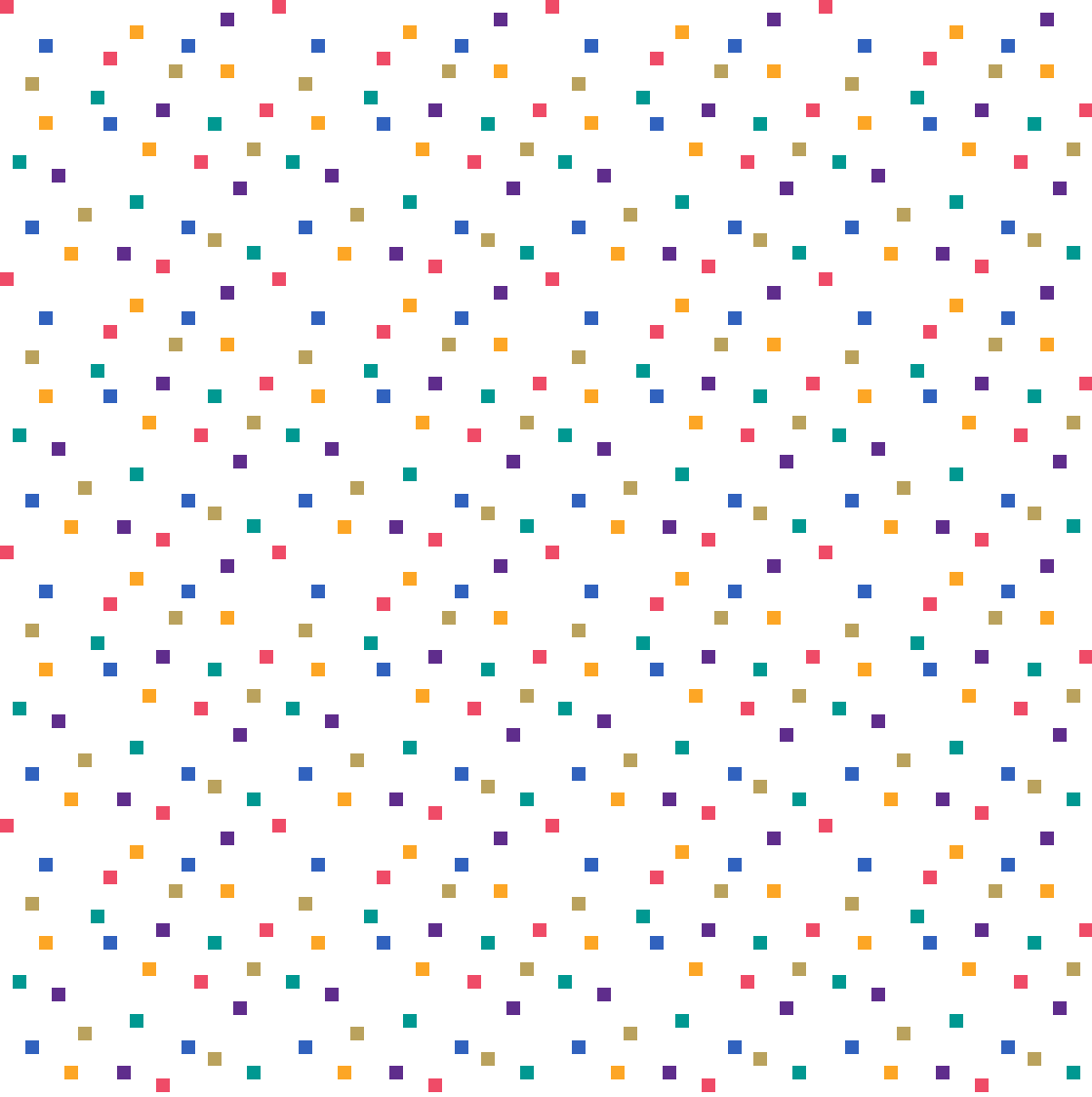

Тепер ти знаєш більше про утворення фемінітивів в українській мові!

Для твоїх геніальних думок

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

www.storiya.info

© 2024 «Сторія»